

'Değerli yalnızlık Türkiye'nin enerji çıkarlarının aleyhine işliyor'

Radikal; 04/05/2015 06:10

Enerji uzmanı Volkan Ediger'e göre değerli yalnızlık Türkiye'nin enerji çıkarlarının aleyhine işliyor. Enerji hub'ı olma hedefine bölgedeki herkesle kavga ederek varılamayacağını vurgulayan Profesör Ediger, enerji alanında dünyada büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemde, Türkiye'nin iç kavgalarından da sıyrılıp enerji ağırlıklı politikalar üretmesi gerektiği görüşünde.

Haber: BARÇIN YİNANÇ - barcin.yinanc@hdn.com.tr / Arşivi

1976 ODTÜ Jeoloji Mühendisliği mezunu olan Volkan Ediger, lisans üstü derecesini Amerika'da Pensilvanya Devlet Üniversitesi'nden aldı. TPAO'nun çeşitli kademelerinde çalışan Ediger 1998'de cumhurbaşkanlığında ilk kez oluşturulan enerji danışmanlığı görevine getirildi ve 2010'a kadar üç cumhurbaşkanı ile çalıştı. Ediger halen Kadir Has Üniversitesi Enerji ve Sürdürülebilir Kalkınma Merkezi direktörü. Volkan Ediger ile Türkiye'nin dış politikasındaki değişimi ve bunun enerji diplomasisine etkisini konuştuk.

Bize öncelikle dünyadaki genel enerji trendlerinden bahseder misiniz?

Global trendlerde çok önemli değişiklikler var. Geçmişte, günümüze dönük beklentiler petrolün payının giderek düşmesi; doğal gazın payının artması yönünde idi. Doğal gazın ikinci büyük enerji kaynağı olan kömürün önünü kesip birinci kaynak olarak zirve yapmasını bekliyorduk. Ama yukarıya doğru çıkan doğal gaz yatay gitmeye başladı, aşağı giden kömür yukarı gidip, ikinciliği doğal gaza kaptırmadı. Çünkü Çin devreye girdi. Çin büyüyor ve malını her yere satar hale geldi. Yerli kaynak olarak kömürü devreye soktu. Kömür için aman kullanmayın denirdi ama Çin bunu da çözdü; artık temiz teknoloji kullanıyor. Çin'de haftada bir kömür santrali yapılıyor.

FOTOĞRAFLAR: LEVENT KULU

Çin aynı zamanda dünyanın en büyük tüketicisi de oldu. ABD'nin 110 yıllık hakimiyeti Çin'e devrildi. Tüketici olmak da en az üretici olmak kadar önemli; enerji piyasalarında belirleyici oluyorsun. Bir başka konu ise devletçiliğin özel sektöre göre daha ön plana çıkmasıdır; Çin Hindistan, Brezilya Malezya devlet şirketleri kurdu. Bu ülkeler devlet şirketlerini özerk yaptılar. Devlet kapitalizmi modeli uluslararası şirketlerin gücünü kırmaya başladı. Avrupa'da da ve ABD'de de aynı akım etki etmeye başladı; rekabet bunu gerektirdi. Bu kadar devletlerarası rekabetin olduğu bir dönemde jeopolitik olaylar daha ön plana çıkar ve piyasalar kapitalist serbest piyasa modelinde çalışamaz. Ülkeler kendi enerji güvenliklerini teminat altına alabilmek için devletin tüm imkanlarını onların arkasına vermek zorundadır. Rusya gösterdi bunu; enerjinin uluslararası ilişkilerde bir silah olarak kullanılmaya başlanacağı bir döneme gelindi.

Rusya'nın Ukrayna'daki son hamlesinden bahsediyorsunuz herhalde.

Petrol anlamında Karadeniz en vaadkar bölgelerin başında geliyor. Türkiye'de doğru hamlelerle Karadeniz'de 6 derin petrol kuyusu açtı. Daha henüz erken aşamalarda. Karadenizin dibi metan hidrat (donuk gaz) zengini. Rusya'nın Kırım'ı işgalinden önce Karadeniz'deki payı yüzde 15 idi; şimdi bu oran yüzde 36'ya çıktı. Karadeniz'de gaz ve petrol bulunan tek bölge Kırım çevresinde. Bir de tabii Doğu Ukrayna'da çok zengin kömür yatakları olduğunu ekleyelim.

Bunlar Rusya'nın Ukrayna hamlesinin arkasında yatan önemli nedenler. Bence Ukrayna İkinci Dünya Savaşı dönemi (bölünmüş) Almanya'sı gibi kalacak.

Ukrayna'daki gelişmelerin ardından Rusya güney akım projesini de iptal etti ve yerine Türk akımını yapacağını söyledi. Herkesi şaşırttı. Bence Türkiye'de kimse bunu beklemiyordu. Avrupa Birliği de Türkiye de bu hamle karşısında ne yapacağını bilmiyor.

Ama ilk aşamada Türkiye konuya olumlu yaklaşmadı mı?

Türkiye'nin bundan kazanımı ne olacak bilmiyoruz. İki hükümet arasında bununla ilgili bir anlaşma yapılmadı. Bu konuları hiç konuşmuyoruz. Bunları tartışmalıyız. Halbuki sadece reaktif davranıyoruz. Aynı durum güneyimizdeki gelişmeler için de geçerli.

O zaman biraz da güneyimizdeki gelişmelerden bahsedelim.

İsrail'in bulduğu gazla ilgili nakil sorunu devam ediyor. Gazı ayrıca başka ülkelere satması lazım bu bölgede bulacağı tek alıcı ise Türkiye. Ama bizim de İsrail'le bir sürü sorunumuz var. İsrail'le eski iyi ilişkilerimiz olsaydı o zaman herşey farklı olabilirdi. Güney Kıbrıs 2003'ten itibaren üç ülkeyle münhasır ekonomik bölge anlaşmaları imzaladı. Biz bu sürede ne yaptık, neredeyse hiçbir şey. Tabii kesin olan şey; bölgede huzur olmadan Akdeniz'deki enerji kaynakları devreye giremez. Suriye'de savaş var, İsrail'le Türkiye kavgalı, Kıbrıs'ta güneyle kuzey kavgalı. Bu durumda oradaki kaynakların insanların hizmetine sunulması mümkün değil.

Bu durumda Güney Kıbrıs, Yunanistan, Mısır ve İsrail'in girişimlerini fazla ciddiye almamak mı lazım?

Ama bence bize göre güney Kıbrıs boş durmuyor. Sekiz on devleti kendi yanına çekip bir kazan kazan durumu yaratmış. AB için içinde, Total ile Fransa'yı, ENİ ile İtalya'yı, Noble ile ABD'yi yanına çekmiş. Üç ülkeyle anlaşmalar imzalamış. Güney Kıbrıs 7/8 ülkeyle beğen beğenme ittifak halinde. Biz? Biz kimle ittifak halindeyiz? Sıfır.

İstikrar olmadan, Türkiye için içinde olmadan bu projeler hayata geçemeyecek, buna mı güveniyor acaba Türkiye?

Belki de ona güveniyoruz yada bizim üzerine eğildiğimiz konular bunlar değil. Suriye'ye öncelik veriyoruz; İsrail'le tartışıyoruz vs. Enerji odaklı bir politika geliştirdiğimizi sanmıyorum. Ama jeopolitik olarak en sıcak iki bölge sınırlarımızda.

Daha geçen gün Güney Kıbrıs, Yunanistan ve Mısır'lı liderlerle bir araya geldi. Bu da bizim bölgedeki etkinliğimizi yitirdiğimizin kanıtı. Güney Kıbrıs Mısır'ı dahil etmiş, İsrail'i dahil etmiş. Biz Mısır'la düşmanız, İsrail'le kavgalıyız Suriye'yle düşmanız.

Değerli yalnızlıktan bahsediyorsunuz.

Bu değerli yalnızlık enerji de de aleyhimize işliyor ve karşı taraf bunu çok akıllı kullanıyor. Bizim enerji hub'ı olma arzumuz var; ama böyle herkesle kavgalı herkesle küs olmaz. Bunların hepsiyle dost olacağız. Hatta enerji bu dostluğu pekiştirmekte bir araç olabilir.

Dünyada değişen enerji trendlerinin Türkiye'ye yansması ne olur?

Türkiye'nin de en büyük enerji kaynağı kömür. Avrupa kömürü kötülerdi ama Çin'in ortaya çıkması, tüm dünyada da kömür üretimini arttırdı.

Bu bizim için bir fırsat. Bir dönem kötülenen bir enerji kaynağını kullanmakta ısrar etmek zordu; şimdi daha kolay. Tabii ki temiz teknoloji kullanma şartıyla. Ama sadece temiz değil güvenli de olacak. En son Soma'da yaşadık bu sıkıntıyı. Bizden on kat fazla üretim yapan ülkelerde bile bu kadar insan ölmüyor. Ama dünya trendleriyle ilgili asıl dikkat çekmek istediği konu son dönemde çok içimize kapandığımız. Dünya bir geçiş döneminde. 60 - 70 yılda bir yaşanan bir değişim var. Ama biz Türkiye olarak içimize kapandık; iç kavgaları bırakıp dışarıya bakmamız lazım. Türkiye'nin kalkınması için enerji konularını basamak olarak kullanması lazım. Bu gidişatla olmaz.

Bu aşamada geçtiğimiz günlerde yaşanan elektrik kesintisini sormam gerekir sanırım.

Trafoya kedi kaçtı, 15 ilin elektriği kesildi, şalter inmedi; bunlara gülünür. Biz hala anlamadık; kaç gün geçti. 30'a yakın gerekçe var hepsi de olabilir. Gerçek nedeninin ortaya konamaması bile çok ayıp bir şey.

Bu durum bize ne diyor?

Bunun iki nedeni var. Ya insan hatası, yada malzeme hatası; ki çok ayıp. Neden insan kapasiteni geliştirmiyorsun; neden öngörülen tehlikelere karşı önlem almıyorsun. İkinci seçenek de kapasitemizin çok üstünde, bizim haberimiz olmadan birilerinin yapmış olması. Bu da bizim sistemin ne kadar kırılgan olduğunu gösteriyor; isteyen istediği zaman benim 20 ilimi karartabilmiş. İki durum da vahim.

Peki tekrar dünyada değişen trendler doğrultusunda ne yapmak konusuna geri gelirsek.

Vakit kaybetmememiz lazım. Tüm bu değişimlerin en önemli yerindeyiz.

Enerji jeopolitikasının tansiyonu arttı. Artık devletler o kadar bu işi önemsiyor ki, tekelleşiyorlar bu konuda. AB bir enerji birliği kuruyor. Onlar enerji savaşının ne kadar büyük olduğunu fark ediyorlar.

Bu savaşta hazırlıklı olabilmek için güç oluşturuyorlar; en akıllı insanları topluyorlar; düşünce üretiyorlar. Enerjiye öncelikli alan muamelesi yapıyorlar. Artık eski bildiğimiz kurallar geçerli değil.

Kömüre tukaka derken baştaçı oluyor. Ukrayna dışında başka geçişler devreye giriyor.

Çok radikal değişikliklerin kırıldığı bir noktadayız. Herkesin kendi kendi paçasını kullanmaya çalıştığı; ülke çıkarının önemli gerisinin teferruat olduğu bir dönemdeyiz. Bizim de enerji odaklı politikalar geliştirmemiz var ama bunu içerde kavga ederek, komşularla kavga ederek enerjide koyduğumuz hedeflere ulaşamayız.

http://www.radikal.com.tr/politika/degerli_yalnizlik_turkiyenin_enerji_cikarinin_aleyhine_isliyor-1348919